

Heli Tissari

Tukholman yliopisto

Miten yksi keho muuttui moneksi: Eli mitä kielitieteilijä oppi musiikkitieteilijöiltä metaforista

This article discusses the enormous potential of interdisciplinary conversation. In this particular case, the conversation is between musicologists and a linguist, and concerns conceptual metaphors describing emotional experiences. While conceptual metaphor theory was formed through considering the embodied experience of individual human beings, recent research in musicology has focused on intersubjectivity, that is, group experiences and discussions. Albeit already familiar with intersubjectivity, linguists can certainly learn from musicologists. Another fruitful point of contact is to compare many cognitive linguists' focus on emotions as forces that can make a person behave uncontrollably with musicologists' preferred understanding of emotions as regulated in the moment. This brings us closer to our lived, everyday experiences. Such considerations may serve not only as a basis for interdisciplinary collaboration but also as an opportunity to envision new ways of conducting linguistic research.

Keywords: emotion, interdisciplinarity, intersubjectivity, metaphor

Asiasanat: intersubjektivisuus, metafora, poikkitieteellisyys, tunne

1 Johdanto

Tämä artikkeli, jossa kuvaillaan poikkitieteellistä ajatusten vaihtoa ja sen seurauksia, sai alkunsa yllättävästä yhteydenotosta, joka johti keskusteluun tunnetutkimuksesta kahdella eri tieteen alalla. Artikkelin kertoo, mitä minä kielitieteilijänä opin keskusteltuani käsittemetaforista ja tunteista musiikkitieteilijöiden kanssa. Sen päätarkoitus on havainnollistaa poikkitieteellisen keskustelun avaamia mahdollisuuksia. Oppimiseni tapahtui ensin keskustellessamme kasvokkain ja myöhemmin perehtyessäni tutkimukseen, josta musiikkitieteilijät minulle kertoivat sekä alkaessani verrata sitä oman alan tutkimukseen. Artikkelissa keskeisiä teemoja ovat paitsi metafora ja tunne myös kehollisuus. Minä olin tottunut ajattelemaan metaforia lähinnä yksilön kokemuksen kautta, mutta musiikkitieteilijöiden kuvailtua minulle, miten ne liittyvät ryhmän kokemukseen, havaitsin useita yhtymäkohtia kielitieteen ja musiikkitieteen välillä. Sain myös uusia tutkimusideoita.

Muutamana tunnin mittainen keskustelu käytiin minun, kielitieteilijän (Heli Tissari) ja musiikkitieteilijöiden (Kai Tuuri, Henna-Riikka Peltola ja Oskari Koskela) välillä kesällä 2018. Musiikkitieteilijät olivat kiinnostuneita siitä, miten ihmiset käyttävät metaforia sanallistaakseen musiikin kuuntelun synnyttämiä tunteita, ja he olivat jo aikaisemmin tehneet poikkitieteellistä yhteistyötä aiheen tiimoilta (Koskela & Tuuri 2018; Peltola & Saresma 2014). Tästä syystä he ottivat yhteyttä myös minuun, joka kielitieteilijänä olin tutkinut tunnesanojen yhteydessä esiintyviä metaforia. Heidän päämääränään oli syventää ymmärrystä kielen olemuksesta ja metaforien kielellisestä käyttäytymisestä. Minä halusin tämän ehdottamani keskustelun kautta tutustua heidän ajattelutapaansa. Tästä syystä tein paljon muistiinpanoja ja roolini jäi muuten hieman passiiviseksi. Tekemäni seitsemän sivun muistiinpanot toimivat tämän artikkelin pohjana.

Omat tutkimukseni alkoivat englannin kielen rakkausmetaforista (Tissari 2003, 2010b), mutta ovat johtaneet minut analysoimaan myös useita muita tunteita, sekä yksin että yhdessä toisten kielitieteilijöiden ja muiden tieteenalojen edustajien kanssa (Tissari 2010a; Tissari, Pessi & Salmela 2008; Tissari, Vanhatalo & Siirinen 2019). Mikään julkaistu yhteistyöni ei ole kuitenkaan varsinaisesti liittynyt käsittemetaforiin. Olen ennen kaikkea tutkinut metaforien käyttäytymistä englannin kielen korpusten avulla. Aineistoni on kattanut vuosisatoja vaihtelevasti 1400-luvulta nykypäivään. Musiikkitieteilijät korostivat, että he ottavat voimakkaan kannan musiikin olemukseen päättäessään tutkia sitä kielen eivätkä esimerkiksi fysiologian kautta. He ovat olleet metodisesti kokeilevampia, mutta ovat ennen kaikkea tehneet erilaisia kysely- ja haastattelututkimuksia. En lähde tässä artikkelissa tarkasti kuvailemaan kaikkia niitä tapoja, joilla he ovat lähestyneet musiikin kokemusta. Siinä olisi ainesta toiseen vertailevaan artikkeliin minun ja heidän lähestymistapojensa välillä.

Keskustellessamme musiikkitieteilijöiden kanssa käsittemetaforista havaitsimme ymmärtävämmä niiden perusolemuksen varsin samalla tavalla, koska olimme saaneet vaikutteita samoista perusteoksista (Johnson 1987; Johnson 2007; Lakoff & Johnson 1980; Lakoff 1987). Kiinnostuksemme kohteet olivat kuitenkin sen jälkeen lähteneet erkanemaan, mikä oli kiehtovaa. Tässä kokoan musiikkitieteilijöiltä oppimani asiat kahden otsikon alle. Käsittelen ensin yksilön ja ryhmän suhdetta metaforaan ja sitten yksilöä passiivisena tunteen vastaanottajana ja aktiivisena tunteen kokijana.

Aivan ensin kerron kuitenkin käsittemetaforan teoriasta, käsittemetaforien kehollisuudesta ja näihin liittyvästä tunnetutkimuksesta. Vasta sen jälkeen käsittelen tarkemmin asioita, joita olen oppinut yhteydenoton seurauksena. Pohdintaosiossa mietin, millaista uutta tutkimusta tältä pohjalta voisi syntyä. Viestini on se, että vuorovaikutus eri tieteenalojen edustajien välillä kannattaa aina.

2 Käsittemetaforasta

Kasvokkain tavatessamme olimme varsin yksimielisiä käsittemetaforan määritelmästä. Se koostuu kahdesta käsitteestä, joista yhden avulla kuvataan toista. Näitä käsitteitä kutsutaan nimellä lähdealue ja kohdealue. Esimerkiksi metaforassa MUSIIKKI ON VIESTINTUOJA kohdealue on MUSIIKKI, joka ymmärretään lähdealueen VIESTINTUOJA kautta. Samalla tavalla niin kutsutussa säiliömetaforassa, jonka avulla ymmärrämme yhden asian olevan toisen sisällä, SÄILIÖ on lähdealue, jota voidaan sitten soveltaa esimerkiksi kohdealueeseen TUNNE tai MUSIIKKI. Tunne voi esimerkiksi olla ihmisen sisällä, tai ihminen voi olla musiikin sisällä. Olennaista on, että käsittemetaforan avulla kuvattu käsitteistäminen tapahtuu jo ajatuksen tasolla ja voi kielentyä monin eri tavoin (Lakoff & Johnson 1980; Lakoff 1987).

Jatkan yhteistyöstä musiikkitieteilijän ja kulttuurintutkijan välillä. Kun Peltola ja Saresma (2014: 302) analysoivat suomalaisten musiikin kuuntelijoiden kuvauksia siitä, miltä surullinen musiikki tuntuu, he huomasivat tulostensa sopivan yhteen käsittemetaforan alkuperäisen teorian kanssa. Nämä kuvaukset saatiin vastauksina avoimiin kysymyksiin kyselylomakkeessa. Kuuntelijoiden käyttämät metaforat ilmaisivat suuntaa, rakennetta tai olemusta eli ne näyttivät sopivan yksi yhteen Lakoffin ja Johnsonin (1980) metaforan kolmen pääkategorian kanssa.

Yleisin metafora Peltolan ja Saresman (2014: 303) aineistossa oli yllä mainittu MUSIIKKI ON VIESTINTUOJA. Toisin sanoen musiikki herätti kuulijoissa ajatuksia. Tätä voidaan pitää musiikin olemusta ilmaisevana metaforana. Kuulijat kokivat usein surullisen musiikin saattavan heidät tunnetilaan, jonka sisällä he sitten olivat. Tällöin kyseessä oli säiliömetafora. Koskela ja Tuuri (2018) käsittelevät teoreettisessa artikkelissa tätä metaforaa

otsikon immersio alla viitaten ennen kaikkea pelaajan uppoutumiseen tietokonepelin maailmaan ja musiikkiin. Peltola ja Saresma (2014: 2012) katsoivat säiliömetaforan olevan suuntaa (orientaatiota) ilmaiseva metafora. Heidän aineistossaan oli myös liikettä ilmaisevia metaforia. Eräs kuuntelukokemuksistaan kirjoittanut esimerkiksi kertoi musiikin menevän suoraan hänen sydämeensä. Tällaiset metaforat Peltola ja Saresma (2014: 302) luokittelivat musiikin rakennetta ilmaiseviksi.

Itse asiassa yksilö ja hänen kehonsa ovat keskeisessä roolissa sekä Peltolan ja Saresman (2014) kyselytutkimuksessa että Koskelan ja Tuurin (2018) teoreettisessa artikkelissa immersioista. Ensimmäisessä artikkelissa tämä johtuu siitä, että vastaajat kuvailevat omia henkilökohtaisia kokemuksiaan surullisesta musiikista. Toisessa pohditaan yksilöä tietokonepelin äärellä. Tämä sopii yksi yhteen metaforateorian klassikkojulkaisujen kanssa, joissa selitetään, että lapsi oppii ensin ymmärtämään maailmaa konkreettisen kokemuksen kautta ja että abstraktien käsitteiden ymmärtäminen lähtee sitten kasvamaan tältä pohjalta alkaessamme hahmottaa niitä konkreettisten käsitteiden kautta (Lakoff & Johnson 1980; Lakoff 1987). Toisin sanoen esimerkiksi immersion kokemuksen katsotaan tällöin pohjautuvan kokemukseen siitä, että lapsi on vaikkapa kylpyveden ympäröimä. Tavatessamme musiikkitieteilijät olivat kuitenkin erityisen innoissaan ajatuksesta, että yksilöt useimmiten toimivat vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa ja että tämä pitää ottaa huomioon metaforien analyysissä ja tulkinnessa.

Olen omissa tutkimuksissani myös hyvin usein törmännyt immersioon, josta olen käyttänyt nimitystä *säiliömetafora*. Sen alle olen sisällyttänyt sekä metaforat, joissa ihminen on jonkin sisällä, että metaforat, joissa ihminen itse on säiliö. Molemmat näistä metaforista ovat hyvin tavallisia tunteista puhuttaessa. Toinen hyvin yleinen tapa ymmärtää tunne on käsitteistää se voimana, joka saa ihmisen valtaansa. (Kövecses 1990; Tissari 2003.) Koska ihminen ei välttämättä voi hallita ainetta, joka häntä ympäröi, tai voimaa, joka tempaa hänet valtaansa, olen pohtinut sitä, missä määrin tämänkaltaiset kielennykset viestittävät, ettei ihmistä voi pitää täysin vastuullisena teoistaan eli esimerkiksi siitä, mitä hän tekee ollessaan rakastunut (Tissari 2010b). Tästä syystä tunteen kehollisuuden pohdinta johtaa minut tässä artikkelissa pohtimaan ihmisen vastuuta siitä, mitä tapahtuu tunteita koettaessa.

Lukiessani artikkeleita, joissa musiikkitieteilijät ovat olleet kirjoittajina, huomaan, että mielelläni keskustelisin joistakin asioista heidän kanssaan eli että ihan kaikesta en heti ole samaa mieltä. Tällainen asia on esimerkiksi Peltolan ja Saresman (2014) metaforajaottelu. Tilanteen niin salliessa kysyisin Peltolalta esimerkiksi, voisiko liikettä ilmaisevien metaforien katsoa itse asiassa ilmaisevan suuntaa: jos musiikki menee suoraan sydämeen, sillä on selkeä suunta. Mikäli tässä tekstissäni esitellylle pohdinnalle lähtölaukauksen antanut keskustelu

johtaisi musiikkitiedettä ja kielitiedettä yhdistävään projektiin, olisi siis todennäköistä, että ymmärryksessä metaforasta tapahtuisi jonkin asteista säätöä molemmin puolin.

Tunteista kiinnostuneen kielentutkijan näkökulmasta mielenkiintoinen on musiikkitieteilijöiltä kirjaamani, suullisesti esitetty ajatus: ”Ihminen ei välttämättä koe käyttävänsä vertauskuvia [metaforia] puhuessaan musiikista, vaan yrittää puhua ihan konkreettisesta tunteesta.” Peltola ja Saresma (2014: 293) kirjoittavatkin, että musiikin kuuntelun kokemus voi olla niin voimallinen, että sitä on vaikea pukea sanoiksi. Tätä on kiintoisasti kommentoinut myös kapellimestari Daniel Barenboim (2006), jonka mukaan musiikista itsestään ei ole mahdollista todella syvällisessä mielessä puhua, vaan voimme ainoastaan puhua reaktioistamme siihen. Tällöin metafora voi tulla avuksi, joskin Wolfe (2018) muistuttaa meitä siitä, että itse kullakin yksilöllä on lähtökohtaisesti käytettävissään erilainen, hänen kulttuurisen kontekstinsa tarjoama metafora-arsenaali musiikista puhuttaessa. Tässä lähestymme erästä semantiikan peruskysymystä, mille kaikille asioille meillä on sanoja ja mille asioille meiltä puuttuvat sanat. Tämä tietenkin vaihtelee kielestä ja aikakaudesta toiseen ja liittyy suureen kysymykseen siitä, missä määrin ajattelumme perustuu puhumaamme kieleen (esim. Ullmann 1964 [1962]: 243–253).

3 Yksilön kokemus on osa yhteisön kokemusta

Lukiessani käsittemetaforia koskevaa kirjallisuutta olen ollut taipuvainen keskittymään jo yllä kuvailtuun ajatukseen, että niiden kautta tapahtuva käsitteellistäminen on sidoksissa yksilön keholliseen kokemukseen. Tämä on ymmärrettävää, koska esimerkiksi Johnson (1987: 34) käyttää ilmaisua *my body* selittäessään säiliömetaforia ja niihin liittyvää sisään-ulos -orientaatiota. Peltolan ja Saresman (2014) verkkokyselyyn osallistuneet kuvasivat myös henkilökohtaisia kokemuksiaan, joista yksi oli kokemus siitä, että surullinen musiikki vei heidät sisälle tiettyyn, oman mielen tilaan, jonka toiset heistä kokivat miellyttävänä ja toiset epämiellyttävänä. Mielen tilalla tarkoitan tässä tunnetilaa, jota he usein kuvailivat kehollisten metaforien kautta. Mikäli käytämme sanaa metafora, emme oleta heidän kertovan kirjaimellisesti kehollisesta kokemuksesta.

Kuten edellä on kerrottu, keskittymiseni yksilön kokemukseen on saanut minut aikaisemmin pohtimaan muun muassa yksilön vastuuta tunteensa ilmaisemisesta (Tissari 2010b). Tähän pohdintaan päädyin, koska tunteet usein nähdään ihmiseen vaikuttavina voimina, joita on vaikea ja jopa mahdoton hallita (Kövecses 2000: 61–86). Saatuni uusia viitteitä musiikkitieteilijöiltä opin, että esimerkiksi tunnettu aivotutkija Feldman Barrett (2017) on eri mieltä tästä. Hänen näkemyksensä on, että voimme valita vastuullisesti ja

tietoisesti kehittää tunnetaitojamme muun muassa opettelemalla nimeämään tunteiden eri sävyjä.

Jo väitöskirjassani olin havainnut, että rakkaus usein nähtiin luonnonvoimana tai yleisemmin fysiikan voimana (Tissari 2003: 380). Yksilön vastuu tulee lähelle seuraavaa teemaani, tunteen kokijan aktiivisuutta, mutta ei kuitenkaan ole sama asia. Minua askarrutti, nähdäänkö yksilö passiivisena tunteen kokijana vai kuvaillaanko hänen pyrkivän aktiivisesti ottamaan siitä eettistä vastuuta ja tarvittaessa kontrolloimaan sitä. Aloitan tässä kuitenkin pohtimalla sitä, missä määrin tunteen metaforat ylipäättään nousevat yksilön kokemuksesta.

Tähän keskusteluni musiikkitieteilijöiden kanssa avasi uuden näkökulman. Heitä kiinnosti keskusteluhetkellä kovasti se, mitä tapahtuu, kun joukko ihmisiä tuntee jotakin esimerkiksi heidän kuunnellessaan yhdessä musiikkia ja miten he siitä puhuvat. Tästä minulla on muistiinpano otsikolla ”Hauska juttu ryhmähaastattelutilanteessa”: se kertoo, että ”käsitteellisiä [metaforia] vaihdellaan ihmisten kesken”. Toisin sanoen, kun ihmiset kuvaavat toisilleen kokemusta musiikista, he alkavat omaksua toistensa käyttämiä kielikuvia. Jos joku kuvaa kokemusta oikein osuvalla metaforalla, toiset saattavat omaksua sen siinä määrin, että unohtavat, miten aluksi itse ilmaisivat omaa kokemustaan. (Peltola 2017; Tuuri & Peltola 2014.)

Psykiatrian alaa edustava Stern (2004), jonka teoksia musiikkitieteilijät olivat lukeneet, korostaa, että vuorovaikutus toisten kanssa on välttämätöntä oppimiselle ja ihmisyksilön varttumiselle vauvasta aikuiseksi sekä mielenterveyden ylläpitämiselle. Kenenkään mieli ei pääse oikeuksiinsa tyhjössä, jossa ei ole muita ihmisiä. Esimerkiksi kuunnellessaan surullista musiikkia yksilö on välillisesti vuorovaikutuksessa monien muiden ihmisten kanssa. Näin on jopa hänen ollessaan yksin kotonaan ja kuunnellessaan musiikkia, koska sen ovat useimmiten toiset säveltäneet, soittaneet ja äänittäneet.

Tartuin erityisesti ajatukseen siitä, miten metaforat saattavat ryhmässä levitä yhdeltä puhujalta toisille. Tämän asian toimittajan kommentti sanallisti hienosti: musiikkia kuunnellessa ihmisten fyysinen kokemus muuttuu kognitiiviseksi, ja sen yhteisöllistyminen puolestaan mahdollistuu puheen ja kielen välityksellä. Kyseessä on tuolloin kielellinen innovaatio, jollaisten syntyä on usein vaikea paikantaa. Asiasta on kirjoittanut muun muassa Trim (2007: 141–151), jonka tutkimukset olivat minulle ennestään tuttuja ja jota on kiinnostanut paitsi metaforien kuolema myös niiden jälleensyntyminen. Hänen mukaansa jonkin kielellisen ilmaisun metaforinen käyttö voi painua unholaan mutta tulla sitten keksytyksi uudelleen. Tästä hän ei kuitenkaan anna esimerkkiä, vaan keskittyy siihen, miten määritellä kuollut metafora.

Kaivaessani lisätutkimusta aiheesta metaforien leviäminen yhdeltä puhujalta toiselle nousi keskeiseksi kielitieteelliseksi tutkimukseksi Cameronin ja Deignanin vuonna

2006 kirjoittama artikkeli, koska se käsittelee selkeästi ja tiiviisti juuri tätä aihetta. He kutsuvat tällaista leviämistä nimellä metaforien emergenssi diskurssissa. He antavat esimerkin luokkahuonetilanteesta, jossa opettaja ottaa käyttöön uuden metaforan *lollipop tree* ja se tarttuu oppilaaseen (2006: 677–678). Ilmaisuu *lollipop tree* viittaa siihen, että lapsen piirtämä puu voi näyttää enemmän tikkukaramellilta kuin puulta. Opettajan pyrkimys on saada lapsi miettimään, miten voisi piirtää puun näköisen puun.

Kun havaitsemme ihmisten ottaneen käyttöön uuden metaforan, lienee harvoin mahdollista selvittää, kuka sen käytön aloitti. Tilannetta voi kuitenkin kartoittaa yleisemmällä tasolla korpustutkimuksen avulla, kuten Cameron ja Deignan (2006: 678–680) myös tekivät. Heitä kiinnosti ilmaisu *emotional baggage* ja sen leksikaalinen ja kieliopillinen variaatio. Ihmiset käyttivät myös muun muassa ilmaisuja *ideological baggage* ja *psychological baggage*. Tällaiset yhdyssanat esiintyivät usein verbin *to carry* kanssa.

Itse asiassa Cameron ja Deignan (2006) halusivat modifioida käsittemetaforan teoriaa tuomalla esille, että käsittemetaforille on luonteenomaista esiintyä tietyissä kiteytyneissä muodoissa eli että mielemme ei tuota käsittemetaforan pohjalta ilmaisuja ihan valtoimenaan. Toisin sanoen niiden määrä on lopultakin melko rajattu. Teoriassahan esimerkiksi abstrakteja painolasteja, *baggage*, voisi olla monenlaisia, mutta käytännössä variaatiota oli heidän tutkimassaan aineistossa melko vähän. He listasivat kuusi mahdollista kombinaatiota. Sama päti siihen, minkä verbin kanssa tutkitut *baggage*-yhdyssanat esiintyivät: löytyi kolme tavallista verbiä, *carry*, *dump* ja *get rid of*. (Cameron & Deignan 2006: 678–679.) Siksi Cameron ja Deignan (2006) antoivatkin metaforien kiteytyneille ilmenemismuodoille oman nimen metaforeemi.

Hiljattain julkaistussa väitöskirjassaan ruotsalainen Boström (2018) suhtautuu myös kriittisesti alkuperäiseen käsittemetaforan teoriaan tutkiessaan metaforien käyttöä keskusteluissa rakkaudesta. Musiikkitieteilijäkollegoideni tapaan hän toteaa lähtökohtaisesti, että on kokemuksia, joista on vaikea puhua turvautumatta metaforiin (Boström 2018: 1). Hän on kuitenkin sitä mieltä, että käsittemetaforan teoriaa luotaessa metaforat nähtiin liian staattisina ajattelun ja kielen yksikköinä, kun niihin sen sijaan tulisi suhtautua dynaamisina ilmiöinä. Metaforat taipuvat ja muuntuvat notkeasti keskustelun kuluessa. (Boström 2018: 20–25.) Tälle ilmiölle artikkelikokoelman toimittaja löysi kuvaavan sanan tilanteisuus.

Dynaamisuutta korostavat tutkimuksissaan myös musiikkitieteilijät Leman ja Maes (2014), joihin tutustuin tässä artikkelissa käsittelemäni keskustelun kautta ja joiden mukaan musiikin ymmärtämiseksi on tärkeä tutkia musiikin suhdetta kehollisuuteen kuten aisteihin ja liikkeeseen. He ovat tutkineet muun muassa sitä, miten ihmiset liikuttavat kehoaan kuunnellessaan musiikkia. Tätä tapahtuu muulloinkin kuin tanssittaessa, koska ihmiset reagoivat musiikkiin erilaisilla eleillä. Leman ja Maes (2014: 238) kuvaavat, että kun joukko

ihmisiä kuuntelee yhdessä musiikkia, heidän eleensä ovat varsin samanlaisia sen sijaan, että ne poikkeaisivat kovasti toisistaan. Mikäli abstrahoisimme riittävästi, olisi kenties mahdollista nähdä yhtäläisyyksiä sen välillä, miten ryhmä reagoi musiikkiin ja miten se reagoi toinen toisiinsa keskustelun kuluessa. Kummassakin on kysymys sopeutumisesta välittömään ympäristöön. Keskustelijoiden reagoimisesta toinen toisiinsa on hyvä kuvaus Lambin (2016) artikkelissa, joka käsittelee hymyihin ja nauruun johtavaa kerrontaa ystävydestä ja yhteisestä musisoinnista. Erityisen lisän tilanteeseen tuo se, että kuuntelijan roolissa on henkilö, jolle keskustelun kieli ei ole äidinkieli.

Kysymykseni yksilön vastuusta tunteistaan näyttäytyy tämän jälkeen hieman eri valossa. Pyrin kyllä omassa tutkimuksessani suhteuttamaan sen tietyn aikakauden ajatteluun (Tissari 2010b), mutta tämä on makrotason tutkimusta verrattuna siihen, mitä tapahtuu tietyssä keskustelutilanteessa. Toisaalta Cameronin ja Deignanin (2006) ajatus metaforien emergenssistä soveltuu myös korpustutkimukseen, jossa voidaan käsitellä hyvinkin suuria aineistoja. Vaikka yleisiksi havaitsemani metaforat kuten RAKKAUS ON VOIMA vaikuttivat hyvin staattisilta halki vuosisatojen (Tissari 2003: 380), olen tietoinen siitä, että yksittäisiä ilmaisuja syntyy ja kuolee, kuten Trim (2007) on havainnut. Sekä mikro- että makrotaso ovat kiinnostavia, ja ne tulisi ymmärtää toinen toisiinsa limittyvinä eikä erillisinä ilmiöinä. Huomionarvoista on myös, että metafora muuttuu siirtyessään yhdestä genrestä toiseen. Tätä on tutkinut Semino (2011), joka kuvasi lääketieteellisen, kivun käyttäytymistä kuvaavan metaforan siirtymistä tiedelehdestä opetusmateriaaleihin. Ajatus siitä, että joitakin asioita, esimerkiksi musiikin herättämiä tunteita, voidaan kuvata vain metaforien kautta, tuo tähän kaikkeen vielä tärkeän lisän.

Kiinnostava kysymys on myös, korreloivatko ihmisten liikkeet musiikkia kuunneltaessa heidän käyttämiinsä metaforiin samasta musiikista. Näin voisi päätellä, sillä kehollisen kokemuksen ja käsittemetaforien välillä on havaittu olevan yhteys, joka on voitu kokeellisesti todentaa muun muassa kehotettaessa ihmisiä kuvailemaan sitä, miltä tuntui asettua muiden kanssa seisomaan hiljaiseen huoneeseen. Tällöin huomattiin, että seisominen assosioitiin vahvasti tiettyihin mielikuvaskaemoihin kuten tasapainoon ja kohtisuoruuteen, kun taas esimerkiksi polun skeeman (reitin paikasta toiseen) ei koettu liittyvän seisomiseen. (Gibbs, Beitel, Harrington & Sanders 1994.) Toisin sanoen olisi epätodennäköistä, että mikäli jokin abstrakti asia ymmärrettäisiin sitä kautta, miltä seisominen tuntuu, siitä puhuttaisiin polkuna. Tämän voisi kenties liittää siihen, että joskus musiikkia kuunnellaan seisaaltaan, joskus istualtaan ja joskus tanssien.

4 Passiivisesta kokijasta aktiiviseksi subjektiksi

Jatkaaksemme yksilön vastuusta ja suhteista omiin tunteisiinsa, Ogarkova, Soriano ja Gladkova (2016) vertasivat vihan käsitettä kolmessa kielessä ja viidessä maassa: Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Yhdysvalloissa, Australiassa, Espanjassa ja Venäjällä. Heidän tutkimuksensa lähtökohta oli, että yksilön ja yhteisön suhde on erilainen eri maissa ja että tämä kulttuurinen konteksti vaikuttaa vihan ilmaisuun ja ymmärtämiseen. Heidän hypoteesinsa kielten välisistä eroista vaikuttivat pitävän paikkansa esimerkiksi sen suhteen, miten sallittuna vihan ilmaisemista pidettiin. Kulttuuriset erot ovat tärkeitä muistaa mietittäessä, miten ihmiset puhuvat ja kirjoittavat tunteista.

Keskustelussani musiikkitieteilijöiden kanssa vastakkainasettelu tunteen voiman ja yksilön vastuun välillä jäi taka-alalle. Sen sijaan esiin nousi ajatus siitä, miten itse kukin ihminen on oman elämänsä subjekti, joka on aktiivisesti mukana tunnekokemuksessa. Hän on koko ajan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa eli vaikuttaa siihen, millaiseksi tilanteet muodostuvat ja millaisia tunteita ne hänessä ja toisissa ihmisissä herättävät. Ajattelen, että musiikin ollessa kyseessä ei välttämättä ole keskeistä, onko henkilö ottanut moraalisen vastuun omista ja toisten tunteista. Pohdinnan keskiössä voi sen sijaan olla vaikkapa se, miten esiintyjä kykenee ilmaisemaan ja välittämään tunnetta (Mierzwińska-Hajnos 2018). Tällöin mahdollinen kysymys vastuusta muuttuu kysymykseksi siitä, miten esiintyjä ottaa vastuun musiikin laadusta ja sen kuulijoiden kokemista tunteista. Kun ihmiset musisoivat ryhmässä, tämä vastuu jakaantuu kaikkien sen jäsenten kesken.

Boströmin (2018) korostama ajatus metaforien käytön dynaamisuudesta kielessä voisi liittyä tähän. Otamme keskusteluissa yleensä huomioon toistemme tunnetilat ja otamme vastuuta niistä (Spencer-Oatey 2005; Langlotz & Locher 2017). Se, että jatkan sanan *vastuu* käyttämistä, saattaa tässä johtaa hieman harhaan, koska joskus otamme vastuuta vain lyhyestä hetkestä ja joskus asioista, jotka vaikuttavat ihmisen koko elämän kulkuun. Kyseessä on jälleen makrotason ja mikrotason ero, jos vertaamme keskustelijoiden vastuuta tilanteesta omaan aikaisempaan tutkimuskysymykseeni ihmisten vastuusta tunteistaan. Esimerkiksi artikkelissani (Tissari 2010b) kuvaan kahta tunnekokemusta ja vastuita niissä: pojan kirjettä isälleen ja avioeroon johtanutta ikävää yksilötason tunnekokemusta. Näistä prinssin kirjeen kuninkaalle voisi rinnastaa puheenvuoroon yksittäisessä keskustelussa; se on mikrotason siirto. Kuvaus avioliiton ahdistavuudesta puolestaan toimii perusteluna isolle, makrotason ratkaisulle, joka on jo tehty.

Tässä voisi ottaa käyttöön käsitteet *tämä hetki* ja *tietoisuuden episodi* (Stern 2004; *the present moment, episode of consciousness*). Sternin (2004: 45) mukaan ymmärrämme elämää hyvin lyhyinä jaksoina, jotka vastaavat muun muassa puheenvuoron pituutta

keskustelussa. On eri asia ottaa vastuuta tällä tasolla, toisen ihmisen sanoihin ja koko olemukseen reagoiden, ja ottaa vastuuta siitä, mihin elämässä mahdollisesti ratkaisevat tunnekokemukset johtavat. Tähän sisältyy kuitenkin myös paradoksi, koska yksittäinen hetki voi olla juuri se ratkaiseva hetki, jolloin koettu tunne johtaa tärkeään päätökseen (Stern 2004: 7).

Näin olen jälleen oppinut musiikkitieteilijöiltä, koska heitä kiinnosti kovasti Sternin (2004, 2010) lanseeraama *vitaali*affektin käsite. Toisin sanoen heitä kiinnosti se, mitä tunne on tässä hetkessä. Kielitieteen piirissä tämän tutkimiseen näyttäisi soveltuvan paremmin keskusteluanalyysi kuin harjoittamani korpustutkimus. Yllä mainittu Boström (2018), joka tutki, miten ruotsalaiset puhuvat rakkaudesta, sijoitti itsensä diskurssin tutkimuksen alueelle. Hyvin monenlaisia tutkimuskysymyksiä voi kuitenkin operationalisoida myös korpusmetodilla tutkittaviksi. Esimerkiksi aloittaessani väitöskirjatyötäni toinen ohjaajistani epäili, soveltuisiko korpusaineisto metaforan tutkimukseen, ja kävimme keskustelua siitä, voinko etsiä korpuksista tunne-metaforia (Tissari 2003). Samoihin aikoihin senkaltaista tutkimusta oli kuitenkin aloitettu muuallakin (Stefanowitsch 2004).

Semino (2009) on itse asiassa tutkinut sitä, miten tilanne vaikuttaa metaforan käyttöön. Hänen mukaansa metaforan valintaan voivat vaikuttaa paikka ja aika, keskustelun osapuoliin assosioituneet asiat ja diskurssissa käsitellyt aiheet. Hänen esimerkkejään ovat muun muassa seuraavat: Pankista tulee vuodenvaihteessa mainos, jossa käytetään uudenvuoden lupauksen kanssa linjassa olevaa, terveellisiin elämäntapoihin liittyvää metaforaa. Berlusconi käyttää jalkapallometaforia puhuessaan itsestään. Lehtinen, jossa varoitetaan maahanmuuton kustannuksista ja kerrotaan sen saattavan johtaa terrorismiin, vertaa runsasta maahanmuuttoa aikapommiin.

Alleviivatakseni artikkelini otsikkoa tässä esille ottamani asiat voisi tiivistää siten, että kun yksilö nähdään passiivisen kokijan sijaan aktiivisena reagoijana, nousee yksilön subjektiivisen tunnekokemuksen rinnalla tärkeäksi se, miten hän reagoi vuorovaikutuksessa. Tällöin saamme hieman eri näkökulman myös siihen, mistä ja miten hän ottaa vastuuta. Tämä oli asia, jonka näin selkeämmin keskusteltuani musiikkitieteilijöiden kanssa. Keskustelussamme nousi useamman kerran esiin sama kirja, Johnsonin (1987) *The Body in the Mind*. Se oli kovasti vaikuttanut sekä musiikkitieteilijöiden että minun ajatteluuni. On mielenkiintoista, että olimme kuitenkin lähteneet sen pohjalta eri suuntiin. Siinä missä minä olin ottanut kirjasta ajatuksen yhdestä kokijasta metaforien ymmärtäjänä ja käyttäjänä, he olivat päätyneet pohtimaan kokijaa aktiivisena subjektina ja yhteisön osana. Koska kielikin on ennen kaikkea sosiaalinen ilmiö, mitä ilmentää muun muassa sana *kielilyhteisö*, heidän esille tuomansa ajatukset osoittautuivat kuitenkin tärkeiksi myös kielitieteen näkökulmasta. Sainkin havaita, että kollegani olivat jo tutkineet metaforien emergenssiä diskurssissa

(Cameron & Deignan 2006; Semino 2009; Semino 2011) ja alkaneet ajatella, että metaforatutkimuksen pitäisi olla dynaamisempaa ja keskittyä ihmisten välisen vuorovaikutuksen rakentumiseen (Boström 2018).

5 Pohdinta

Keskustelumme johti minut paitsi etsimään musiikkitieteilijöiden esille nostamiin kysymyksiin liittyvää kielitieteellistä kirjallisuutta myös tutustumaan tutkimukseen, jota he olivat lukeneet tai kirjoittaneet, sekä musiikin ja metaforan suhteeseen yleisemmin. Pohdintaosiossa käsittelen vielä tätä kautta löytämäni uutta kirjallisuutta, vertaan sitä aikaisemmin tuntemiini asioihin ja mietin, millaisiin tutkimuksenasetteluihin nämä ajatukset voisivat johtaa.

Ensiksi haluaisin vielä erityisesti nostaa esiin Sternin (2004, 2010) tutkimukset tämän hetken kokemuksesta. Asian voisi kiteyttää niin, että tekemäni korpustutkimukset ovat olleet kuin ilmakehä ja että maahan laskeuduttaessa kuvaa voisi tarkentaa yksittäisiin ja hetkellisiin tilanteisiin. Juuri tällaista tunteisiin liittyvää tutkimusta tekevätkin jo muun muassa keskusteluanalyttikot (Peräkylä & Sorjonen 2012; Prior & Kasper 2016). Vielä olisi varmasti kuitenkin tilaa sen tutkimiselle, miten juuri metaforia käytetään intersubjektivisuuden välineinä esimerkiksi tunteita ilmaistaessa ja niistä keskusteltaessa.

Huomaankin, että kohtaamiseni musiikkitieteilijöiden kanssa voisi poikia paitsi alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti poikkitieteellistä tutkimusta myös uusia ideoita omaan kielitieteelliseen työhöni. Vaikka Cameron ja Deignan lanseerasivat metaforeemin käsitteen jo 2006, historiallisena kielitieteilijänä arvelen, että metaforien emergenssiä historiallisissa aineistoissa on tutkittu varsin vähän, jos lainkaan. Sama vaikuttaisi pätevän metaforien intersubjektivisuuteen laajemmin ottaen. Aihe on haasteellinen, koska emme voi palata takaisin historiassa nauhoittamaan yhtäkään keskustelua. On kuitenkin ollut esimerkiksi mahdollista rakentaa sosiolingvistisiä tutkimusasetelmia historiallisen kirjeenvaihdon pohjalle (Nevalainen & Raumolin-Brunberg 1996).

Yleisemminkin ottaen käsitteitä *emergenssi* ja *monimutkainen järjestelmä*, jota Cameron ja Deignan (2006) myös käyttävät, voisi tarkentaa kielentutkimuksessa. Monimutkaisuutta voidaan havaita kovin monilla eri tasoilla kuten akateemisten tekstien tiivistyneessä ilmaisumuodossa (Biber & Gray 2016). Monet kirjoittajat vaikuttavat lähestyvän aihetta yhdestä näkökulmasta kuten siitä, montako tavua sanassa voi olla (Fenk-Ozlon & Fenk 2008). Paljon suosiota on kyllä saanut näkemys kielestä kompleksisena adaptiivisena järjestelmänä (Mufwene 2017), joka on lanseerattu myös historialliseen kognitiiviseen kielitieteeseen (Frank & Gontier 2010). Olisi kuitenkin edelleen tilaa kehittää metodeja, joilla

mitata näitä asioita empiirisestä kuten historiallisesta korpusaineistosta. Historiallisena kielitieteilijänä itse asiassa ajattelen, että järjestelmän sopeutumisessa on aina kyse historiallisesta kehityksestä, vaikka tutkittaisiin lyhyttäkin ajanjaksoa. Melko tuoreena esimerkkinä relevantista tutkimuksesta voisi mainita Steelsin ja Beulsin (2017) matemaattiset mallinnukset siitä, miten kieliopillinen kompleksisuus ilmenee kieliyhteisössä eli millä tavoin eri variantteja käytetään tietyllä aikavälillä. Ne perustuvat teoreettisiin simulaatioihin. Toisin sanoen artikkelissa ei vielä sovelleta teoriaa empiiriseen aineistoon.

Boströmin (2018) ajatus, että rakkaudesta puhutaan kulttuurille tyypillisten metaforien avulla, vastaa täysin Wolfen (2018) ajatusta, että musiikista keskustellaan tietyssä kontekstissa opittujen metaforien kautta. Tämä herättää kuitenkin kysymyksen, miten voimme identifioida kulttuurille ominaisia metaforia ja millä tavoin voimme tutkimusta tehdessämme ja raportoidessamme ottaa huomioon omat ennakkoluulomme. Toinen kysymys on se, mikä on kulttuurille tyypillisten metaforien ja metaforien dynaamisen käytön suhde. Tässä on varmasti vielä paljon kartoittamatonta aluetta, joka liittyy yksilön ja yhteisön vuorovaikutukseen.

Jos ajatellaan tunnetta tässä hetkessä Sternin (2004, 2010) tapaan, korpusaineistoon tehtävissä olevia hakuja varten voisi koettaa kartoittaa ilmaisia, joiden kautta olisi mahdollista löytää kuvauksia tunteen kokemisesta tässä hetkessä tai paloja keskusteluista, joihin liittyy tärkeä tunnelataus. Tämä idea on vielä varsin ympäröörä, mutta yksi mahdollisuus olisi kerätä hetkelliseen tunnelataukseen viittaavia ilmaisia jo julkaisusta keskusteluanalyttisesta tutkimuksesta. Ne voisivat olla metaforisia tai liittyä tunteisiin yleisemmin. Mikäli ajatusta tunteesta tässä hetkessä haluttaisiin kehittää keskusteluanalyysissä, tunneilmaisut voitaisiin esimerkiksi liittää keskustelijoiden kognitiivisiin tyyleihin. Niillä viitataan säännönmukaisuuksiin ihmisten ajattelussa, ennen kaikkea heidän tavoissaan hankkia ja prosessoida informaatiota (Blazhenkova & Kozhevnikov 2009). Kognitiivisia tyylejä on käytetty musiikkitieteellisessä tutkimuksessa muun muassa analysoitaessa, miten ihmiset kuvittelevat musiikkia mielessään (Huovinen & Tuuri 2019).

Kielitieteilijänä perehtyisin mielelläni musiikkitieteilijöiden ryhmäkeskusteluaineistoihin nähdäkseni, millä tavalla yhden ihmisen käyttämä, erityisen sopivaksi havaittu metafora otetaan yleisemmin käyttöön (Peltola 2017; Tuuri & Peltola 2014). Joitakin mielenkiintoisia esimerkkejä julkaistuista artikkeleista toki jo löytyykin. Tuuri ja Peltola (2014) kuvaavat, miten ryhmän eri jäsenet voivat yhtä aikaa innostua selittämään, miltä musiikkikappale tuntuu, ja esimerkiksi käyttää saman tyyppistä kädenliikettä sen ilmaisemiseen. Heidän tutkimuksessaan on myös mitattu musiikkia kuunnelleiden ja siitä keskustelleiden ryhmien jäsenten yksimielisyyttä ja erimielisyyttä.

Lisäksi olisi kiinnostavaa vaikkapa vain yksinkertaisesti verrata, näkisinkö minä aineistossa samoja käsittemetaforia kuin musiikkitieteilijät ja miten perustelisimme analyysimme. Se olisi metaforien tutkimusta, mutta johtaisi mahdollisesti jo poikkitieteelliselle alueelle, jonka potentiaali on paljon laajempi.

Esimerkiksi Sternin (2004) tämän hetken käsite on niin laaja, että sen pohjalta voisi varmasti rakentaa poikkitieteellistä, tunteen ja metaforan suhdetta koskevaa tutkimusta. Hänen kirjansa suorastaan pursuaa välähdyksiä siitä, mitä tämä voisi olla. Hän käsittelee muun muassa ryhmän muodostumista (Stern 2004: 98–103). Voimme vaikkapa kysyä, liittyykö metaforien emergenssi ryhmien muodostumiseen. Yhteisestä musiikkikokemuksesta keskusteltaessa saman metaforan omaksuminen kaikkien kokemusta kuvaamaan saattaisi olla ryhmän jäseniä toinen toisiinsa sitova voima. Mielenkiintoista tällöin olisi, miksi päädytään tiettyyn valintaan, kuvaako se aidosti kaikkien kokemuksia ja mistä syystä jotkin metaforat päätyvät taka-alalle tai jopa roskalaatikkoon. Tällä olisi luultavasti yhteys ryhmän koostumiseen ja yksilöiden välisiin hierarkia- ja valtasuhteisiin, jolloin olisimme mikrotasolla tekemisissä saman tyyppisen asian kanssa kuin mitä Ogarkova, Soriano ja Gladkova (2016) pohtivat verratessaan keskenään eri maita ja kieliä.

6 Loppupäätelmät

Yleisemmin ottaen olisi varmasti hedelmällistä lukea metaforiin ja tunteisiin liittyvää tutkimuskirjallisuutta yhdessä eri tieteenalojen edustajien kanssa sen kartoittamiseksi, mistä ajattelemme samalla ja mistä eri tavalla, ja jo pelkästään sen sanallistamiseksi, miten ymmärrämme lukemamme. Tietyt muotiajatukset ja -käsitteet kuten *emergenssi* ja *monimutkaisuus* pyörivät monien eri tieteenalojen edustajien keskusteluissa tarkoittaen milloin suunnilleen samaa milloin varsin eri asioita. Astronomi kertoi minulle, että ilmiön monimutkaisuutta voi mitata sillä, kuinka monta tietokonetta sen laskemiseen tarvitaan. Silloin kun tarkoitamme melko samaa asiaa kuten ollessamme samaa mieltä käsittemetaforan olemuksesta, edellytykset yhteiselle ideoinnille ovat oivalliset. Olisi kuitenkin myös erittäin hyödyllistä verrata, missä lukemamme kirjallisuus eroaa toisistaan, mikä voisi paitsi viedä uusien ajatusten äärelle myös yksinkertaisesti auttaa paikantamaan aukkoja omassa tiedossa.

Tässä artikkelissa olen erityisesti käsitellyt seuraavia asioita: Ensiksi olen taustoittanut sitä, mikä käsittemetafora on ja miten se liittyy kehollisuuteen. Aluksi metaforatutkijat keskittyivät erityisesti yksilön kehoon hänen varttuessaan lapsesta aikuiseksi. Monet yleiset tunnetta kuvaavat metaforat kuten säiliömetafora voidaan ymmärtää juuri tätä kautta. Sitten paneuduin erityisesti otsikossa mainittuun yksilön ja yhteisön kokemuksen eroon korostaen sitä, että kohtaaminen musiikkitietelijöiden kanssa

teki minut henkilökohtaisesti paljon tietoisemmaksi yhteisön roolista kehollisessa kokemuksessa ja näin ollen myös metaforien käytössä. Tätä kautta päädyin myös käsittelemään yksilön vastuuta omista tunteistaan paitsi niiden kokijana myös vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa. Lopuksi esittelin pohdinnassa vielä muita ajatuksia, joihin olin päätenyt keskusteluni pohjalta musiikkitieteilijöiden kanssa – en pelkästään suoraan, vaan myös epäsuorasti lukiessani lisää ja verratessani minulle uutta minulle ennestään tuttuun tutkimukseen.

Kokemani pohjalta on selvää, että vuorovaikutus kannattaa, vaikka kohtaaminen olisi lyhytkin. Onnistunut keskustelu toisen tieteenalan edustajien kanssa johtaa sekä uusiin poikkitieteellisiin ideoihin että oman alan ymmärtämiseen tuoreemmin ja syvemmin. On helppoa urautua ajattelemaan tietyllä tavalla, kuten esimerkiksi näkemään metaforat vain yksilön kehollisen kokemuksen pohjalta. Jotkin aukot omassa ajattelussa voi toki paikata seuraamalla ahkerammin ja systemaattisemmin oman alan tutkimusta, mutta toisia asioita ei kenties tulisi ajatelleeksi ilman laajempaa kontekstia. Esimerkkejä tällaisista asioista voisivat olla säännönmukaisuudet, jotka kenties pätevät tieteenalojen poikki, vaikka sitä ei ole vielä ehditty analysoida. Näitä voisi löytyä esimerkiksi sen tiimoilta, miten tämä hetki koetaan (Stern 2004).

Kirjallisuus

- Bareboim, D. 2006. Reith-luento BBC:lle: In the beginning was sound.
<https://www.bbc.co.uk/programmes/p00gm361>
- Blazhenkova, O. & M. Kozhevnikov 2009. The new object-spatial-verbal cognitive style model: Theory and measurement. *Applied Cognitive Psychology*, 23, 638–663.
- Boström, P. 2018. "Det här är ju dött tåg liksom ..." En studie av metaforer för ROMANTISK KÄRLEK i talad svenska. Uumaja: Uumajan yliopiston kielitieteen laitos.
- Biber, D. & B. Gray 2016. *Grammatical complexity in academic English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cameron, L. & A. Deignan 2006. The emergence of metaphor in discourse. *Applied Linguistics*, 27(4), 671–690.
- Feldman Barrett, L. 2017. *How emotions are made: The secret life of the brain*. London: Macmillan.
- Fenk-Ozlon, G. & A. Fenk 2008. Complexity trade-offs between the subsystems of language. Teoksessa M. Miestamo, K. Sinnemäki & F. Karlsson (toim.) *Language complexity: typology, contact, change*. Amsterdam: John Benjamins, 43–65.

- Frank, R. M. & N. Gontier 2010. On constructing a research model for historical cognitive linguistics (HCL): Some theoretical considerations. Teoksessa M. E. Winters, H. Tissari & K. Allan (toim.) *Historical cognitive linguistics*. Berlin: De Gruyter Mouton, 31–69.
- Gibbs, R. W. Jr., D. A. Beitel, M. Harrington & P. E. Sanders 1994. Taking a stand on the meanings of stand: Bodily experience as motivation for polysemy. *Journal of Semantics*, 11 (4), 231–251.
- Huovinen, E. & K. Tuuri 2019. Pleasant musical imagery: Eliciting cherished music in the second person. *Music Perception: An Interdisciplinary Journal*, 36 (3), 314–330.
- Johnson, M. 1987. *The body in the mind: The bodily basis of meaning, imagination and reason*. Chicago: University of Chicago Press.
- Johnson, M. 2007. *The meaning of the body: Aesthetics of human understanding*. Chicago: University of Chicago Press.
- Koskela, O. & K. Tuuri 2018. Investigating metaphors of musical involvement: Immersion, flow, interaction and incorporation. Teoksessa S. Cunningham & R. Picking (toim.), *AM'18: Proceedings of the Audio Mostly 2018 on sound in immersion and emotion*. New York: ACM Digital Library. <https://doi.org/10.1145/3243274.3243293>
- Kövecses, Z. 1990. *Emotion concepts*. New York: Springer.
- Lakoff, G. 1987. *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & M. Johnson 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lamb, C. 2016. Smiling together, laughing together: Multimodal resources projecting affect in L1/L2 conversational storytelling. Teoksessa M. T. Prior & G. Kasper (toim.) *Emotion in multilingual interaction*. Amsterdam: John Benjamins, 29–56.
- Langlotz, A. & M. A. Locher 2017. (Im)politeness and emotion. Teoksessa J. Culpeper, M. Haugh & Z. Kádár (toim.) *The Palgrave handbook of linguistic (im)politeness*. London: Palgrave Macmillan, 287–322.
- Leman, M. & P.-J. Maes 2014. The role of embodiment in the perception of music. *Empirical Musicology Review*, 9 (3/4), 236–246.
- Mierzwińska-Hajnos, A. 2018. In search of musical meaning: A multimodal analysis of music, text and gesture in selected Maria Callas's performances. Esitelmä konferenssissa Conference of the Polish Cognitive Linguistics Association, 24.9.2018, Poznań, Puola.
- Mufwene, S. (toim.). 2017. *Complexity in language: Developmental and evolutionary perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nevalainen, T. & H. Raumolin-Brunberg (toim.) 1996. *Sociolinguistics and language history: Studies based on the corpus of early English correspondence*. Amsterdam: Rodopi.

- Ogarkova, A., C. Soriano & A. Gladkova 2016. Methodological triangulation in the study of emotion: The case of 'anger' in three language groups. *Review of Cognitive Linguistics*, 14 (1), 73–101. <https://doi.org/10.1075/rcl.14.1.04oga>
- Peltola, H-R. 2017. Sharing experienced sadness: Negotiating meanings of self-defined sad music within a group interview session. *Psychology of Music*, 45 (1), 82–98.
- Peltola, H-R. & T. Saresma 2014. Spatial and bodily metaphors in narrating the experience of listening to sad music. *Musicae Scientiae*, 18 (3), 292–306.
- Peräkylä, A. & M-L. Sorjonen (toim.) 2012. *Emotion in interaction*. Oxford: Oxford University Press. <https://dx.doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199730735.001.0001>
- Prior, M. T. & G. Kasper (toim.) 2016. *Emotion in multilingual interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- Semino, E. 2009. Metaphor and situational motivation. *Quaderns de Filologia. Estudis lingüístics XIV*, 221–233.
- Semino, E. 2011. The adaptation of metaphors across genres. *Review of Cognitive Linguistics*, 9 (1), 130–152. <https://doi.org/10.1075/rcl.9.1.07sem>
- Spencer-Oatey, H. 2005. (Im)politeness, face and perceptions of rapport: Unpackaging their bases and interrelationships. *Journal of Politeness Research*, 1, 95–119.
- Steels, L. & K. Beuls 2017. How to explain the origins of complexity in language: A case study for agreement systems. Teoksessa S. Mufwene (toim.) *Complexity in language: Developmental and evolutionary perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 30–47.
- Stefanowitsch, A. 2004. happiness in English and German: A metaphorical-pattern analysis. Teoksessa M. Achard & S. Kemmer (toim.) *Language, culture, and mind*. Stanford: University of Stanford, CSLI Center for the Study of Language and Information, 137–149.
- Stern, D. N. 2004. *The present moment in psychotherapy and everyday life*. New York: Norton.
- Stern, D. N. 2010. *Forms of vitality: Exploring dynamic experience in psychology, the arts, psychotherapy, and development*. Oxford: Oxford University Press.
- Tissari, H. 2003. *LOVEscapes: Changes in prototypical senses and cognitive metaphors since 1500*. Helsinki: Société Néophilologique.
- Tissari, H. 2010a. English words for emotions and their metaphors. Teoksessa M. E. Winters, H. Tissari & K. Allan (toim.) *Historical cognitive linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter, 298–329.
- Tissari, H. 2010b. Love, metaphor and responsibility: Some examples from Early Modern and Present-Day English corpora. Teoksessa G. Low, Z. Todd, A. Deignan & L. Cameron

- (toim.) *Researching and applying metaphor in the real world*. Amsterdam: John Benjamins, 125–143.
- Tissari, H., Pessi, A. B. & M. Salmela (toim.) 2008. *Happiness: cognition, experience, language*. COLLEGIUM Studies Across Disciplines in the Humanities and Social Sciences 3. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies, University of Helsinki.
http://www.helsinki.fi/collegium/journal/volumes/volume_3/index.htm
- Tissari, H., Vanhatalo, U. & M. Siirainen 2019. From corpus-assisted to corpus-driven NSM explications: The case of Finnish *viha* (anger, hate). *Lege Artis IV* (1), 290–334.
- Trim, R. 2007. *Metaphor networks: The comparative evolution of figurative language*. London: Palgrave Macmillan.
- Tuuri, K. & H.-R. Peltola 2014. Imagining between ourselves: A group interview approach in exploring listening experiences. Teoksessa M. Grimshaw & M. Walther-Hansen (toim.) *Proceedings of the 9th Audio Mostly: A conference on interaction with sound*. ACM Press, 6 (1–6), 8. <https://doi.org/10.1145/2636879.2636887>
- Ullmann, S. 1964 (1962). *Semantics: An introduction to the science of meaning*. Oxford: Blackwell.
- Wolfe, J. 2019. An investigation into the nature and function of metaphor in advanced music instruction. *Research Studies in Music Education*, 41 (3), 280–292.
<https://doi.org/10.1177/1321103X18773113>